

נצח ישראל למהר"ל – פרק ג' (פסקה י' ואילך)

ורבי ברכיה סבירא ליה כי משה הוא "ראשית", כי עיקר העולם הם ישראל, ומשה הוא עיקר ישראל במה שהשלים את ישראל. וישראל הם "ראשית" גם כן, כדכתיב ([ירמיה ב, ג](#)) (קודש ישראל לה' ראשית תבואתו). ולפיכך משה, שהוא ראשית ישראל גם כן, לכך משה הוא הראשית הגמור. ויראה כי אלו ב' דברים, התורה ומשה, כי ראוייה התורה למעלתה שתהיה התחלה; למר התורה בעצמה היא התחלה. ולמר המקבל את התורה, הוא משה, ראוי שיהיה התחלה, מפני שאין התורה רק בשביל המקבל, ואם אין כאן מקבל אין כאן תורה. ולכך המקבל התורה, הוא משה, ראוי שיהיה ראשית והתחלה :

ורבי חייא בשם רבי מתנא סבירא ליה כי בזכות ג' דברים נברא העולם. ויש לדקדק, למה לא זכר גם כן בזכות תרומה, שהרי התרומה נקרא גם כן בכמה מקומות "ראשית". אבל פירוש אלו ג' מצות, שהם ביכורים, מעשרות, חלה; הבכורים כאשר נשלם הפרי בעצמו, והוא בכור שלו, והוא "ראשית" אחד. והמעשר כאשר נגמר מלא[כ]ת התבואה, דהיינו אחר המרוח בכרי, זהו גם כן "ראשית". והחלה הוא כאשר נתגלגל העיסה. וכאשר תעיין תמצא אלו ג' מצות מחולקות; דהיינו בכורים כאשר רואה תאנה שבכרה בלבד, אף שהיא יחידית, כורך עליה גמי לסימן, אף שאין לה צירוף אל אחר. אבל מעשר, דהיינו כשנתקבץ ביחד כשהעמיד כרי. וחלה, כשנתחבר ונתגלגל ביחד, והודבק לגמרי. וכך הוא הבריאה אשר ברא השם יתברך; כי ראשונה הם הפשוטים, אשר כל אחד ואחד עומד בפני עצמו. ואחר כך הנבראים אשר הם מצטרפים ביחד, ויש להם הקבוץ ביחד, אף שאין כאן עירוב ביחד. ואחר כך אותם אשר הם מתחברים לגמרי בהרכבה גמורה. הנה אלו ג' דברים; הראשון הוא רחוק מן הרכבה, אבל השנית יש בו קצת הרכבה, ונקרא זה 'הרכבה שכנית', רוצה לומר שמתחברים יחד כמו השכנים אשר הם מתחברים יחד, ואין כאן עירוב. הרכבה השלישית הוא 'הרכבה מזגית', שנתמזגה ונתחברה יחד לגמרי, עד שהוא דבר אחד :

וכל מצוה ומצוה מאלו ג' מצות יש לה שיעור הראוי לכל אחד; שהרי מצות בכורים כאשר רואה תאנה אחת, עושה סימן שהוא לבכורים ([ביכורים פ"ג מ"א](#)), (ואפילו אין כאן כלל יותר מן אותו פרי - הוא נעשה בכורים, ואין צריך שיהיה לו חבור עם שאר פירות, רק אם יש שאר פירות הם פטורים מן הבכורים, שאינם "ראשית", ומכל מקום אין צריך כאן קבוץ פירות כלל, כי הבכורים נגד הבריאה שהם הפשוטים, אשר אין להם חבור ביחד. אבל המעשר, שהוא אחד מעשרה, והנה צריך חבור עשרה למעשר, ואז חייב במעשר, מפני שהוא נגד הבריאה שיש למציאותן החבור ביחד, אף על גב שאין כאן עירוב גמור, מכל מקום הוא חבור במה, ואינו הרכבה גמורה. אמנם מצות חלה אינו כך, מפני כי מצוה זאת היא נגד הבריאה שמתחבר הכל יחד. ובודאי אין ספק כי הבריאה הפשוטה ואין בה הרכבה היא קודם, ואחר כך הבריאה שיש בה קצת הרכבה, ואחר כך הבריאה שהיא הרכבה גמורה. ולכך מצות בכורים תחלה, ואחר כך מצות המעשר, ואחר כך מצות החלה, שכל הרכבה היא באחרונה :

ובמקום אחר פרשנו כי אלו ג' "ראשית" נגד ג' עולמות שברא השם יתברך. כי עולם העליון קראו אותו 'עולם השכלי', ואין בו הרכבה כלל. ואחר כך עולם האמצעי, ואלו אין בהם הרכבה לגמרי, דהיינו הרכבה של עירוב, אבל יש בהם חבור, כי יש להם קיבוץ אחד, הם הגלגלים. ואמרו שהם נכללים בעשרה, זהו קבוץ אחד. ולא תמצא בעולם הזה שום התמזגות ביחד. ואף כי הגלגל מורכב מכוכב אשר בגלגל, ואי אפשר שיהיה האחד בלא השני, וגם רבוי הכוכבים אשר הם בגלגל, הרי כל אחד ואחד עומד בפני עצמו, רק יש להם קבוץ, והם נעשים לאחד. והעולם התחתון הוא עולם הרכבה, ושם יש הרכבה מזגית בודאי, שנמזגו ביחד, וכנגד

זה מצות החלה. ועל דבר זה ראה ברורה, שכן אמרו חכמים במדרש ([ב"ר יד, א](#)) (אדם הראשון חלה טהורה היה, האשה מקשקשת עיסתה במים ואחר כך מפרשת חלתה. כך "ואד יעלה מן הארץ והשקה כל פני האדמה" (ר' [בראשית ב, ו](#)), (ואחר כך "ויצר אלקים את האדם" (ר' שם שם ז)). הרי בארו כי אדם הראשון, אשר הוא קודש לה', הוא הראשית אשר בעולם הזה התחתון, והוא כמו החלה. והבן אלו דברים מאוד מאוד :

ובכל חלק וחלק יש "ראשית" שהוא אל השם יתברך, והוא לחלקו, בעבור כי הוא יתברך אחד, ומאתו נמצא גם כן אחד, והוא ראשית דבר, והשאר אינו רק תוספת, כמו שהתבאר. וזה שאמרו 'בזכות בכורים' 'בזכות מעשר' 'בזכות חלה' נברא העולם. כי כבר התבאר לך, כי לא היה ראוי שיצא מן אשר הוא אחד הרבוי, רק על ידי הראשית. ולכן בשביל אלו ג' דברים, שהם "ראשית", נברא העולם. ורוצה לומר בזכות אשר נותנים אל השם יתברך הראשית, בשביל ששייך אליו הראשית יותר מן השאר, כי הראשית הוא אחד, והוא נמצא מאתו בראשונה, והושפע מן השם יתברך שהוא אחד, בשביל זה נברא כל העולם. כי אי אפשר שיהיה נברא העולם רק מפני שיש כאן ראשית, והראשית הוא קודש אל השם יתברך, כי השם יתברך הוא אחד, והראשית הוא אחד, ולכן הוא קודש אל השם יתברך. אבל הרבוי הוא מצד העלול, כי מצד העלול מתחייב הרבוי, וכמו שהתבאר למעלה, כי התוספת הוא מצד הנברא, מצד כי ה"ראשית" הוא ראוי לתוספת. וכן משמע לשון "בראשית ברא אלקים", שהעולם נברא על ידו [בשביל] דבר שהוא "ראשית", כי על ידי ראשית, שהוא אל השם יתברך, ראוי בשביל כך הבריאה, לא זולת זה. והדברים אשר אמרנו למעלה ברורים, כי לדברי הכל היה השתלשלות העולם על ידי שיש בעולם "ראשית", והוא אל השם יתברך, ובשביל ההתחלה - שהוא אל השם יתברך - נברא הכל :

אמנם אלו ג' מצות הקדושות, (תרומה) [חלה] ומעשר בכורים, יש עוד בענינים [ו] בסודם המופלא והנעלם דברים מופלאים. וזה כי מצוה ראשונה, והיא מצות בכורים, באה (אל) [על] התחלת יציאת הנברא לפועל מן השם יתברך, שהוא פועל אותו. שהרי הבכורים הם כאשר נמצא הפרי הראשון ([ביכורים פ"ג מ"א](#)), (וזה שכתוב אצל בכורים (ר' [דברים כו, ב](#)) (ראשית פרי האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך". ועוד אמר (שם שם י) "ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'". אמנם מצות מעשר מצד הנברא, לא מצד היציאה לפועל, לכך מצוה זאת כאשר נגמר הפרי לגמרי, ועומד בעצמו אחר המרוח, אז נתחייב במצוה זאת. אמנם מצות החלה מצד חבור החלקים ביחד, שזהו דבר בפני עצמו. ולכן מצות החלה כאשר נתגלגל העיסה. ובכל אחד יש "ראשית", ודבר זה אמת. ואז יתן ראשית אל השם יתברך. כי כבר אמרנו לך למעלה שהבריאה הוא מצד הראשית בלבד, שעל ידי הראשית ימצא הכל. ולפיכך בכל הויה בעצמו יש ראשית. ופירוש זה ברור מאוד, רק שאי אפשר לפרש אותו על עומקו, ובפרט בענין מצות החלה, שהיא על ידי קבוץ וגלגול העיסה, שבשביל זה מתחייב לתת הראשית אל השם יתברך, כי מן השם יתברך אשר הוא אחד, ימצא הכל. הרי לך דברי אמת ויושר, כי הרבוי בא בשביל הראשית, כמו שהתבאר לך למעלה :

ומפני כי רב אשי חשב כי הדורות שהיו עובדים עבודה זרה היה זה מפני שלא היו יודעים איך יושפע מן השם יתברך - שהוא אחד - הרבוי, ולכן היו חושבים כי אין ההתחלה אחת, ולכן עבדו עבודה זרה. והשיב לו מנשה שאינו כך. ולפיכך אמר מהיכן שרית המוציא. ולא ידע, והשיב לו מהיכן דקרים בשולו. דמאחר שמברך 'המוציא לחם מן הארץ', ויש בלחם ראשית, והיינו אותו שקרם בשולו, הוא ראשית, יש לו לברך על זה 'המוציא', מפני שהוא ראשית והוא עיקר, ולכן יש לו לברך עליו 'המוציא לחם מן הארץ'. ובזה הראה לו כי ידע תירוץ הקושיא איך יבוא הרבוי מאתו יתברך, דודאי הרבוי בא על ידי ראשית. לכן אין לומר כי לכן היו עובדים עבודה זרה מפני שהיו אומרים כי מן אשר הוא אחד לא יבוא הרבוי, כי יודעים דבר זה, כי מן האחד יבוא הרבוי, כמו שאמרנו. ולפיכך אמר, מאחר דחכמיתו כולי האי, וידעת(ו) סבת השתלשלות הרבוי, למה פלחתו לעבודה זרה. ואמר ליה אילו הוית התם היה אצלך

הטעות יותר, שהרי היה בך היצר הרע, ולכך נקיטת בשפולי גלימך בשינך לבטל המונע, ורהיטת בתרה, כמו שמבואר למעלה, והכל מבואר היטיב :

ובפרט יצר הרע אחר עבודה זרה. כי כבר התבאר בפרק שלפני זה כי ענין היצר הרע שמגרה יותר בישראל מפני המעלה העליונה שיש לישראל, שהם אל השם יתברך, והם קרובים אליו, ובו דביקים. וזהו עצמו הסבה שהיצר הרע מתגרה בהם לבטל זה, לטעם אשר התבאר למעלה, שיהיו דביקים בעבודה זרה, שהוא הפך זה. ושני יצרים הם; האחד הוא יצר דערוה, והשני הוא יצר דעבודה זרה, כמו שמבואר דבר זה בכמה מקומות. יצרא דעבודה זרה הוא שמגרה להיות נמשך אחר העבודה זרה. ויצר הרע הזה במחשבת האדם, שהוא כח שכלי, מטעם אשר התבאר, מפני כי יש לישראל חבור אל השם יתברך, ויצרא דעבודה זרה הוא כח מוכן לאבד מישראל מעלה זאת, ולהטעותם אחר העבודה זרה. וכפי המעלה אשר יש לאדם מצד כח השכלי, (ו)כך יש לאדם כח גופני בערך. ומעלה הזאת שיש לאדם גוף קדוש, אשר ראוי שיהיה לו חבור אל כח השכלי שיש לאדם. ומפני זה עצמו גם כן יצר הרע יש לו לבטל מעלה זאת, והוא מסית אותו ללכת אחר תאוותו בערוה, ודבר הוא בטול קדושת האדם. כלל הדבר, כי אלו שתי יצרים, יצרא דערוה ויצרא דעבודה זרה, הוא לשני חלקי האדם, הגוף וכח השכלי. ועוד יתבאר (להלן פי"ב):